

מעדני כתא

משיעוריו של הגאון רבי נפתלי הכהן קופשיץ שליט"א

חג הפסח תשפ"א שנה שנייה גליון 81

בעניין מכירת חמץ בשבת ערב הפסח לענין מה שנשאר ממזון שתי סעודות

דהיינו שאינו חייב לבערו אף שמותר לו לבערו אם ירצה אבל אינו חייב בכך דהרי מדאורייתא בביטול בעלמא סגי ורק רבנן חייבוהו לבער את החמץ שברשותו ואם ביער בע"ש ונותר לו בשבת מה שנשתייר מהסעודות אוקמוה אדאורייתא דסגי בביטול, ואפשר דדמי למה שעקרו נטילת לולב ותקיעת שופר וקריאת המגילה בשבת כדי שלא יבוא לידי מלאכה הכי נמי בחמץ שאדם בהול עליו לבערו ויש חשש שיבוא לידי מלאכה, וכן מבואר ברבינו מנוח שמה שכתב הרמב"ם שכופה עליו כלי היות ואם יצטרך לבערו יכול לבוא לידי מלאכה.

אמנם בפוסקים בסי' תמ"ד לא הביאו דעה זו ואע"פ שבשו"ע כתב את דעת הרמב"ם שכופה עליו כלי כתבו האחרונים דאירי במקום שאינו יכול לבערו אבל אם יכול לבערו הרי הוא חייב לבערו וכן מסקנת המ"ב דלא כמשמעות דברי הרמב"ם בזה.

והנה במה שהורה בעל חוט שני למכור גם החמץ שמשאיר לשבת כדי שגם אם לא יוכל לבערו הרי הוא של העכו"ם ואינו עובר עליו, ראיתי מי שפקפק ואמר שהרי למכור את מה שאוכל הוא קצת דומה לחוכא ואיטלולא, אלא דהוצרכו למכור דחיישינן שמה ישאר לו מן החמץ, והרי שיטת הרמב"ם שגם אם נשאר לו מן החמץ סגי בביטול בעלמא וכפית כלל, וא"כ לא צריך למיחש להא, אמנם נראה דהפוסקים לא הסכימו לצדד כהרמב"ם שבמקום שיכול לבער א"צ לבער אלא כתבו שצריך לבער החמץ וכן"ל, ולכן עדיף לעשות כבעל חוט שני למכור כל החמץ לעכו"ם גם מה שמשאיר לאכילה בשבת.

יבואר אם מותר לזרוק הפרורים לבית הכסא בלא חשש מוקצה

והנה במה שמשתייר ממזון שתי סעודות יכול לזרוק בבית הכסא וכדאי לאכול את הפת על גבי ממתת נייר וכדו' שאפשר לזרוק את הנייר לבית הכסא יחד עם הפירורים ולבערו, משא"כ שאוכל על ג' שקית נילון לא יוכלו לזרוק ביד עם הפירורין לבהכ"ס.

אלא דפרורים הנשארים לאחר אכילה הם מוקצה כמב' בשו"ע (סי' ש"ח סעי' כ"ז) כשאין בעלי חיים השייכים לבני אדם מצויים באותו מקום, [דבעלי חיים שהם הפקר אסור לזונם אבל השייכים לבני אדם מותר לתת בפניהם פרוורין הראוי להם לאכילה ואינם מוקצה], ובמקום שאין מצוי בעלי חיים ירא אסור לזרוק לבית הכסא אלא לערן על גבי קרקע.

והנה כל זמן שעדיין הוא בסעודה אין הפרורים מוקצה אבל כשגמר הסעודה הרי הם נעשים מוקצה.

והנה אם יש לו עכו"ם יתנהו לעכו"ם לזרוק בבית הכסא ויוריד הישראל המים ובוה יקיים הישראל מצוות ביעור חמץ, אלא דיש להסתפק בפירורין הנמצאים בבהכ"ס הרי הם כמבוערים בלא הורדת המים, ואם אין לו עכו"ם ישאר כזית פת על גבי המפת ובזה מותר לטלטל מן הצד את הפרורים לצורך ביעור הכזית שאינו מוקצה, ואינו יכול לזרוק הפרורים שהרי צריך למקומו שיהא נקי מחמץ בפסח ונמצא מטלטל מן הצד לצורך דבר המותר בטלטול.

ואפשר שאם צריך להשתמש בשולחן שהפרורים עליו ומטלטל המפת לצורך השולחן הרי הוא כמטלטל מן הצד לצורך דבר המותר ואין צריך להשאיר כזית שלא אכלו.

בענין אם מותר לעשות קנין אודיתא בשבת ובדין מכירה בשבת ערב פסח בקנין אודיתא

אלא קוצץ עמו סכום המקח או מוכרו לו כשער שבשוק בלי קציעת סכום המקח ומקנה לו החמץ באחד מדרכי הקניה אף על פי שמכירה זו היא לצורך מצות ביעור חמץ לא התירו חכמים בשבת מקח וממכר גמור אפילו לצורך מצוה וכמו שנתבאר בסימן ש"ו סעיף ו' עיין שם במ"ב, עכ"ל.

ונראה פשוט דלתת החמץ לנכרי במתנה הרי מותר לצורך מצוה אע"פ שאסור לתת מתנה בשבת כמבואר במגן אברהם סימן ש"ו אבל לצורך מצוה שרי, אלא שיש להסתפק אם יכול לתת המתנה באופן שלא יצטרך לבעור באיסור קנין בשבת לצורך מצוה ויוכל לעשות שיהא החמץ של הגוי בלא דחיית האיסור לצורך מצוה.

איתא בפסחים (דף מ"ט.) ארבעה עשר שחל להיות בשבת מבערין את הכל מלפני השבת דברי ר"מ, וחכמים אומרים בזמנו, ור' אלעזר ב"ר צדוק אומר תרומה מלפני השבת והולין בזמנו, ובגמ' שם הביאו מעשה רב מראב"ז ששבת עם אביו ביבנה וחל י"ד בשבת ובא זונין ממונה של ר"ג ואמר הגיע עת לבער את החמץ והלכתי אחר אבא וביערו את החמץ ומשמע דכן הוא ההלכה כמעשה רב דראב"ז, מאידך בגמ' פסחים י"ג ע"א מבואר בברייתא ארבעה עשר שחל להיות בשבת מבערין את הכל מלפני השבת ושורפין תרומות טמאות תלויות וטהורות ומשיירין מן הטהורות מזון שתי סעודות כדי לאכול עד ד' שעות דברי ר' אלעזר איש ברתותא שאמר משום ר' יהושע ומבואר בברייתא שם דלא זו משם עד שקבעו הלכה כר' אלעזר איש ברתותא שאמר משום ר"י, וזה לכאורה סותר את המבואר בגמ' מ"ט ע"א דמבערין את הכל בשבת וכמעשה רב דראב"ז ויש בזה כמה שיטות בראשונים.

ולא אאריך בשיטות הראשונים אלא בביאור שיטת הרמב"ם המחודשת הנה הרי"ף בספ"ק העתיק דברי ר"א איש ברתותא דמבערין את הכל מלפני השבת ושורפין תרומות תלויות טמאות וטהורות ומשיירין מזון שתי סעודות מן הטהורות כדי לאכול עד ד' שעות בשבת ומסיים דכן הלכה ובפרק אלו עוברין כתב הרי"ף דקיימא לן כראב"ז דקאי כר"א איש ברתותא דהלכתא כוותיה, ודבריו צ"ב דלכאורה פליגי דלר"א איש ברתותא מבערין את הכל מלפני השבת ומשיירין רק מזון ב' סעודות לשבת ולראב"ז מבערין את הכל בשבת.

ויעיין בר"ן ספ"ק מה שכתב לבאר דעת הרי"ף בזה ויעו"ע בבית יוסף ומסקנת דבריהם שמבערין את הכל מלפני השבת ומשיירין מזון שתי סעודות ומה שמשתייר מהם מבערין בשבת וכ"כ בשו"ע סימן תמ"ד.

אבל הרמב"ם בפ"ק מחמץ ומצה הלכה ג' כתב שמבער את הכל מלפני השבת ומשייר כדי אכילתו בשבת ומסיים שאם נשאר מן החמץ ביום השבת אחר ארבע שעות מבטלו וכופה עליו כלי עד מוצאי יו"ט הראשון ומבערו וכפי מה שמפרש המגיד משנה דעת הרמב"ם דהלכה כר"א איש ברתותא, והרמב"ם נקט בדעתו שמבער את הכל מלפני השבת ומשייר מזון שתי סעודות כדעת ר"א איש ברתותא שקבעו הלכה כמותו, ומדבריו משמע שאחרי שביער בע"ש אין חובת ביעור נוספת בשבת וגם אם נשאר לו חמץ בשבת אינו חייב לבערו אלא כופה עליו את הכל.

והרע"א בגליון השו"ט סי' תמ"ד סעיף ה' הקשה אמאי אינו מבער החמץ בשבת בשלמא ביו"ט שהחמץ הוא מוקצה ואסור לטלטלו קיימא לן דהמוצא חמץ כופה עליו את הכלי, אבל בשבת לאחר ד' שעות כשהחמץ עדיין מותר בהנאה ומותר לטלטלו מדוע יכפה עליו כלי והרי יכול לזרוק לחוץ או לבית הכסא, והנהיג בצ"ע.

ונראה מדברי הרמב"ם שסובר דחו"ל לא חייבו ב' פעמים ביעור דלדעת חכמים כל הביעור נעשה בשבת אחר גמר אכילתו אבל לדעת הסוברים דמבערין את הכל מלפני השבת ומשייר רק כדי אכילתו לא חייבוהו לחזור ולבער את הנותר דנראה שמה שהקדמו את הביעור לע"ש הוא בגלל שחו"ל לא רצו שיתעסקו עם ביעור החמץ בשבת דאולי יבוא ע"י זה לכלל מלאכה, ועיין גם ברבינו מנוח על הרמב"ם דמבואר כן בדבריו, ולכן אמרו שיתעסק עם הביעור בע"ש וישיר רק כדי שיעור אכילתו בשבת ובדרך כלל לא ישאר לו חמץ מסעודת השבת כיון שהותר רק כדי צורכו, וגם אם נשאר לו חמץ מהסעודות לא חייבוהו להתעסק בביעורו בשבת ולכן כתב הרמב"ם דכופה עליו כלי

הנה בענין מי ששכח למכור חמץ בערב הפסח ונזכר בשבת שלא מכרו לעכו"ם וצריך לבערו, כתב במשנה ברורה סימן תמ"ד ס"ק כ' וז"ל אם יש לו חמץ הרבה בחדר מיוחד ושכח למכור אותו בע"ש צריך ליתנו במתנה לנכרי ויכול ליתנו לנכרי מכרו ומיודעו שיודע בו שיחזיר לו אחר הפסח רק דצריך להקנות לו בקנין המועיל דהיינו בהגבהה או במשיכה שימשכנו העכו"ם לרשותו ואם החמץ רב שא"א למושכו יקנה לו במסירת המפתח ואף שאסור ליתן מתנה בשבת לצורך מצוה מותר. ואם ירא ליתן במתנה שמה לא יחזירו לו יש מהאחרונים שמוצדדים דיכול גם למכור לעכו"ם ולא מיקרי מקח וממכר בשבת כיון שאינו עושה אלא להנצל מאיסור חמץ אבל כמה אחרונים חולקים ע"ז ודעתם דמכירה אסור בכל גווני אפילו אינו לוקח מעות ממנו כלל

הנה בקצהו"ח ס' קצ"ד סק"ג כתב וז"ל וכאשר שמתי אל לבי בזה מצאתי קנין אודיתא דהיינו שיכתוב חתימת ידי תעיד עלי כ' איך שמכרתי את כל החמץ לפלוני באופן המועיל, וכיון שמודה שמכר באופן המועיל קנה העכו"ם באודיתא זו ומשום דאודיתא הוי קנין אעפ"י ששניהן יודעין שאינו כן, ולפי שלא ביארו בו האחרונים ביאור רחב בקנין אודיתא ולכן צריך אני להאריך קצת, ולענ"ד קנין שלם הוא ולא נופל הוא מכל הקנינים הן לענין ממון הן לענין איסור, ואע"ג דקמי שמיא גליא שאין הדבר כן, כיון דהוא קנין הרי נקנה לו באודיתא, ע"כ, והאריך הרבה בזה וכבר הביא שנהלוקו בזה הט"ו והב"ח בהלכות רבית אם מהני קניין אודיתא להפקיע מן האיסור והקצוה"ח הוכיח מהתוס' דמהני קנין אודיתא להפקיע מן האיסור אלא דס"ל דאינו אלא קניין מדרבנן ומהני רק בחמץ שמדאורייתא בביטול סגי דלהכי מהני ביה קניין אודיתא לבער חמץ מרשותו מדרבנן.

יבואר פלוגתת האחרונים אם אפשר להקנות באודיתא דבר שאינו ברשותו

ויש מקום להסתפק האם מותר לעשות קנין 'אודיתא' בשבת, דהנה נחלקו הקצוה"ח והחזו"א בגדר קנין אודיתא, דהקצוה"ח (ס' קצ"ד סק"ג) נקט דהוי ככל הקנינים ולהכי מאחר ואין להקנות כשהממון אינו ברשותו הוא הדין שאינו יכול להקנות באודיתא אא"כ הממון ברשותו, אמנם בחזו"א בבא קמא (ס' י"ח ו') מבואר דיכול להקנות גם היכא דאינו ברשותו, שכתב וז"ל 'נראה דהודאה מהני אפי' בדבר שאינו ברשותו דהודאה אינו קנין אלא כח הדין לדון ע"פ הודאתו כל שאינו חב לאחרים אלא לעצמו, וממילא כל התוצאות קובע הדין כפי הודאתו והוה שקראוהו הפוסקים קנין אודיתא, וא"כ הדין נותן דמהני אפי' בדבר שאינו ברשותו, והראוני שכן הוא בהדיא ברמ"ה ב"ב קמ"ט א' בסוגיא דשכ"מ שהורה, ובקצה"ח ס' קצ"ד סק"ב לא כ"כ, ובגמ' ב"ב מ"ג א' דאמר לסלקו תרי מניה ולדידיה הקשה הגרע"א הא אינו ברשותו להקנותו ולהאמור "ל בהודאה", עכ"ל.

ומבואר דס"ל דקנין אודיתא אינו אלא הודאת בע"ד דהוי כמאה עדים וכיון דדיני הממונות נגזרים אחר פסק הדין, וכיון שעל ב"ד לפסוק מכח הודאת בע"ד שהחפץ שייך לפלוני א"כ אחר פסק דינם החפץ באמת שייך לפלוני דבעלות ממונית נקבעת לפי כללי המשפט של תורה ולהכי שפיר מקנה גם אינו ברשותו שאינו הקנאה כלל, וא"כ הכי נמי יהא מותר להקנות בקניין אודיתא בשבת שאין כאן הקנאה והעברת בעלות אלא קביעת כללי המשפט והדין לעשותו לבעלים והאיסור בשבת אינו אלא מעשה קניין של העברת בעלות וא"כ לדעת הקצוה"ח והרעק"א דס"ל דהוי הקנאה ככל הקנאה אפשר דאסור לעשותו בשבת אבל לדעת החזו"א איש אפשר דשרי לעשותו בשבת ואין בו איסור כלל והעירני לזה ידידי הגאון ר' ישראל אדלשטיין שליט"א, ויעו' בספר המקנה להגאון ר' אליעזר זוסמאן סופר, שכבר עמד בעניין זה אם שרי לעשות קניין אודיתא בשבת משום דאינו קניין שנעשה על ידי הקנאה.

יבואר אם המוצא חמץ ביו"ט יכול להקנות החמץ לגוי באודיתא

וכבר שמעתי להקשות בשם הגאון האדיר ר' אברהם גנחובסקי זצ"ל אמאי המוצא חמץ בביתו ביו"ט כופה עליו את הכלי ונחלקו הראשונים אם איירי כשביטל או אפי' בלא ביטל החמץ וועובר עליו בכל יראה מן התורה הרי הוא כופה עליו כלי ואינו מבערו שהעמידו חכמים את דבריהם שלא יטלטל החמץ שהוא מוקצה כי לבער החמץ מרשותו כמבואר בתוס' בכתובות דף ז' והקשה הגאון הנ"ל אמאי המוצא חמץ ביו"ט לא יקנה החמץ לעכו"ם באודיתא למש"כ החזו"א איש שאפשר להקנות באודיתא גם אם אינו ברשותו, וא"כ גם לאחר זמן איסורו שהוא דאינו ברשותו מכל מקום יכול להקנותו לעכו"ם באודיתא.

והיה מקום לומר שלא יקנה החמץ באודיתא משום שעל ידי הקניין לא יתקן את איסורו שעבר בכל יראה אבל אם ישהו עד למוצאי יום טוב הרי הוא שורפו או מבערו ומתקן איסורו למפרע כמו דס"ל להתוס' דהוי לאו הניתק לעשה וכ"כ הרעק"א בגליון השו"ע סימן תמ"ו שלא יתן לגוי לבער החמץ ביו"ט כמש"כ המגן אברהם בשם הש"ל"ה שהרי אין שליחות לעכו"ם ולא יתקן איסורו בזה.

אמנם במוצא חמץ ביו"ט אחרון שאינו יכול לתקן איסורו במוצאי יו"ט הרי הוא כופה עליו כלי משום שהעמידו דבריהם אפי' במקום שעובר בכל יראה והרי יכול להקנותו לעכו"ם באודיתא ולא יעבור בכל יראה, וגם כשאין הגוי אצלו שיוכל להקנות לו החמץ בשאר קנינים הרי קניין אודיתא יכול לעשות לגוי הנמצא בכל מקום שהוא.

יבואר אם קניין אודיתא מהני למפרע

ועוד שמעתי שהגאון האדיר ר' אברהם גנחובסקי זצ"ל אמר שנהלוקו בו החלקת מחוקק והבית שמואל אם קניין אודיתא מהני למפרע, דהנה בשולחן ערוך אבן

העזר סימן ל"ח סעיף ט"ו כתב וז"ל על מנת שיש לי מנה ביד פלוני, אם ידוע בעדים שיש לו מנה ביד פלוני, מקודשת בודאי, ואם אין ידוע, מקודשת מספק, עכ"ל.

והנה בחלקת מחוקק שם ס"ק כג כתב וז"ל ואם אותו פלוני מודה לפנינו נראה דהודאתו הוה כעדים, עכ"ל, ומבואר דס"ל דהודאת בעל דין מהני לחייבו למפרע ולכן חשיב כהיה לו מנה בשעת קדושו, אמנם בבית שמואל שם ס"ק לא כתב וז"ל ומוזה נראה אם אמר ע"מ שיש לי ביד פלוני לא מהני הודאת פלוני כי אף על פי דמהני הודאתו לחייב את עצמו מכאן ולהבא, מ"מ אין ידוע אם היה לו אצלו בשעת הודאתו, עכ"ל, ומבואר דס"ל דהודאת בעל דין לא מהני אלא מכאן ולהבא אבל לא למפרע, ונמצא דנחלקו בזה הבית שמואל והחלקת מחוקק.

ואם מהני אודיתא להקנות למפרע לעכו"ם א"כ גם המוצא חמץ ביו"ט ראשון יקנהו לעכו"ם באודיתא ויאמר שהחמץ היה שלו מערב פסח ולא יעבר על כל יראה כלל ולא צריך לתקנו בביעור ולמה אמרו המוצא חמץ ביו"ט כופה עליו את הכלי ואינו מבערו על ידי קניין אודיתא.

יבואר שכל שאינו מחייב עצמו לא חשיב הודאת בעל דין כדי שיקנה באודיתא

ושמעתי שגרן הגאון ר' גרשון אדלשטיין שליט"א אמר לבאר בזה דנראה פשוט שכל שאינו מחייב עצמו אינו חשוב הודאת בעל דין, וכיון שהחמץ אסור בהנאה ואינו שוה כלום גם אם מודה שהוא של העכו"ם אינו מחייב עצמו בכלום וכל שאינו מחייב עצמו לא חשיב הודאת בעל דין כדי להאמינו וכלן אינו מקנה באודיתא בחמץ הנמצא בתוך הפסח לאחר זמן איסורו.

יבואר דבשבת ערב הפסח א"א לדחות דאין קנין אודיתא מועיל אא"כ חייב עצמו

והנה כל זה אינו אלא במוצא חמץ בביתו בפסח אבל בחמץ הנמצא אצלו בשבת ערב הפסח שפיר יכול להקנותו באודיתא, ויש להסתפק האם מותר לעשות קנין אודיתא בשבת, לשיטת החזו"א דהקנין אינו חל אלא מכח הפסח ב"ד, א"כ י"ל דכל האיסור הוא היכא שהוא עושה קנין בשבת דהוי כמקח וממכר, אך כאן שאינו עושה את הקנין בשבת אלא שהוא גורם שב"ד יפסקו שהחפץ שייך לפלוני ומתוך כך נעשה הקנין אין איסור בכה"ג להקנות בשבת.

וביותר היה נראה לכאורה דלשיטת החלקת מחוקק וכן דעת המוצל מאש דס"ל דקנין אודיתא חל למפרע א"כ יהא שרי לעשותו בשבת, דהרי אינו אלא גורם לקנין שיחול למפרע בערב שבת, אכן נראה דדמי לנידון הגרעק"א בתשובה קנ"ט דס"ל דאסור לעשות קניין בשבת שיחול למוצאי שבת, והכי נמי אין לו לעשות קניין בשבת שיחול למפרע בערב שבת אלא דלהחזו"א שאינו מעשה קניין אפשר דשרי לעשותו בשבת.

יבואר מדוע בכמה מקומות שהתירו לעשות קנין בשבת לא אמרו לעשותו בקנין אודיתא

אמנם אי נימא דמותר להקנות בשבת באודיתא ואין בזה איסור מו"מ בשבת יש להקשות מכמה מקומות שהתירו לעשות קנין בשבת לצורך שבת או לצורך מצוה ולמה לא הקנו בקנין אודיתא, שאם כנים הדברים דקנין אודיתא שרי למיעבד בשבת מדוע לא מהדרין אחריו כדי שלא לעשות קנין שלא לצורך בשבת ויו"ט.

וכמו בעובדא דאייתא בגמ' בגיטין (דף ע"ז) בשביב מרע שהי' צריך להקנות גט לאשתו בשבת ואמרין שם שיעשה את הקנין ע"י שיקנה לה את מקום הגט ותקנה את הגט או בקנין אגב או בקנין חצר, ובראשונים שם ביארו דהתירו לעשות קנין בשבת משום דהוי לצורך שהרי הי' שכיב מרע, ולמשנ"ת צריך ביאור מדוע הוצרכו משום כך לעשות קנין בשבת ואמאי לא הקנה לה השכיב מרע הקרקע ע"י אודיתא ובה אינו אסור לעשותו בשבת, וע"כ דגם קנין אודיתא אסור לעשותו בשבת, אך יש לדחות בקל דשאני התם דבענין נתן בידה, וכשהוא מודה שהגט שלה אינו נחשב נותן דהוי כטלי גיטך מעל גבי קרקע ואם הי' מקנה באודיתא לא היתה מגורשת.

אך יש להביא ראיה מהמבואר בכמה דוכתין דמותר לקנות לולב ביו"ט לצורך קיום מצוות לולב כמבואר במדרכי ובמגן אברהם סימן ש"ו, דלכא"ו אמאי לא יקנה את הלולב בקנין אודיתא ולא יעברו על איסור קניין ביום טוב שלא לצורך.

ואפשר שאינו יכול להקנות באודיתא על מנת להחזיר שהרי אם מודה שהוא שלו אינו יכול לעשות תנאים בדבר שאינו שלו, אמנם לכאורה אכתי יכול להודות שנתנו לו במתנה על מנת להחזיר ובה שפיר הוי ידידה ויצא בו י"ד לולב וצריך להחזירו לו ואינו אסור ביום טוב.

ומהני מדיו קנין אודיתא ועיין בקצהו"ח ס' קצ"ד שהוא קנין גמור גם לענין מכירת חמץ וכ"ש לענין מצות נתינה של תרומ"מ בזה"י, עכ"ל. ויש להעיר דלפ"י קשה אמאי לא הקנה ר"ג לזקנים באודיתא, והעיר בזה בשואל ומשיב מהדורא ג' חלק ג' סימן י"א וכתב ליישב שמתנות כהונה אי אפשר להקנות לכהן באודיתא, משום שהרי הם של שבט הכהנים ולא ידידה הוא ואינו מחייב עצמו אלא בהפסד הטובת הנאה אבל עיקר המתנות כהונה לאו ידידה הוא וכל משמוש הודאת בעל דין לא היה נאמן לא מהני בזה קניין אודיתא ולהכי לא הקנו המתנות כהונה במעשה דרבן גמליאל וזקנים באודיתא שכל שאינו מחייב עצמו אינו חשיב הודאת בעל דין להקנותו.

יבואר מה שיש להקשות אמאי לא הקנו הטלית וכלי שאינו טבול באודיאה

וכן יש להעיר במה שכתב השולחן ערוך סימן שכ"ג שמי שיש לו כלי שלא הטבילו בערב שבת ורוצה להשתמש בו מקנהו לעכו"ם בשבת ושואלו ממנו כדי להשתמש בו, וכתב המגן אברהם בסימן ש"ו שאע"פ אסור לתת מותרה בשבת מ"מ לצורך שבת מותר להקנות לעכו"ם, ולכאורה קשה אמאי הוצרך להקנותו בקניין האסור יקנהו לו באודיאה שמותר בשבת.

[אמנם לפי מה שנתבאר במעני כהן חלק ח' דמה דמותר לעשות קנין בשבת לצורך מצווה א"י נגד 'דחיה' אלא בגדר 'הותרה' וכשיש צורך מותר לעשותו בכל האופנים, וא"כ אפי' שהוא יכול לקנות בקנין אודיאה מותר לו לעשות בקנין רגיל, וכבר נתבאר שם בארוכה כמה ראיות לזה].

וכן יש להקשות דהנה במגן אברהם (סוף סי' י"ג) כתב בענין מה שמבואר שם דמי שנפסקה טליתו בשבת דאינו מחויב להורידה מפני כבוד הבריות, אע"פ שהוא לובש טלית בלא ציצית דכיון דבשבת אינו מבטל מצוות ציצית שהרי אסור להטיל ציצית בשבת כמש"כ המרדכי שלהי הקומץ רבה, אלא דאיכא איסור דרבנן ללבוש ד' נפשות בלא ציצית וזוהי הקילו בו מפני כבוד הבריות.

ובמג"א שם הק' בשם אחיז אמאי לא יקנה את טליתו לאחר וע"י כך אינו מחויב במצוות ציצית שהרי טלית שאולח פטורה מן הציצית, ולא יצטרך לעבור על איסור דרבנן, ותי' שם דאסור לעשות קנין בשבת אפי' במתנה וכיון שכן אסור לו להקנות כדי שלא לעבור על איסור קנין בשבת, אמנם לכא' למש"נ אמאי לא יקנה לחבירו בקנין אודיאה דשרי בשבת, וע"כ דגם קנין זה אסור, וצ"ע.

יבואר אם האיסור קניין בשבת הוא משום מלאכה או משום שמא יכתוב ושפיר יש לאסור גם החלות בשבת

ואפשר לומר על פי מה שנתבאר במקו"א אם מותר לעשות קניין מצד הקונה בשבת כשאצל המקנה הוא שבת ואצל הקונה אינו שבת או להקנות לגוי על ידי נתינת רשות בלבד, דלכאורה נראה להביא ראיה דגם בכה"ג אסור כיון שענינו של מקח וממכר

למשנ"ת בחזון איש דגדר קניין אודיאה משום שבעלות הממון נקבעת לפי הפסק דין של ב"ד, ולפי שהודאת בעל דין כמאה עדים דמי א"כ פסק הדין של הממון שהוא ממונו של חבירו ולהכי באמת נעשה ממונו של חבירו, ולפ"ז אינו קניין ככל הקנינים שנעשה בגמירות דעת וכדומה, אלא נעשה שינוי בבעלות הממון משום הפסק דין של אותו ממון, ולהכי מהני קניין אודיאה גם בדבר שאינו ברשותו משום שאינו קניין שחל על ידי הקנאות דבעינן שיהא הדבר הנקנה ברשותו, אבל כיון שהקניין חל משום פסק הדין להכי חילי הקניין גם באינו ברשותו. **והעירני** יקרי הבה"ח יצחק בלייער נ"י דלדבריו של החזון איש לכאורה קטן נמי יוכל להקנות באודיאה שהרי הודאת בעל דין של קטן הוי הודאה גמורה, ובשלמא לאקטני אי אפשר, דלית ליה דעת מקנה, אבל הודאת בעל דין מהני בקטן, וזה לא יתכן שהרי איתא בסוכה דף מ"ו אמר ר' יורא לא לקני איניש לולבא לטונק דקניין קני אקטני לא מקני ואי נימא כהחזון איש הקטן הרי יוכל להקנות את הלולב בחזרה לאביו באודיאה.

אכן יעויין בקצוה"ח סימן צ"ו ס"ק ב' שכתב בשם מהר"ק דלא מהני הודאת בעל דין בקטן, ותמה מנ"מ סנהדרין דף י"א דמשמע דהודאת בעל דין לקטן מהני, ולדידה תקשי דהחזון איש יכול הקטן להקנות באודיאה, אכן הקצוה"ח גופיה הרי פליג על החזון איש, וס"ל דאודיאה הוי כשאר הקנינים, ולדבריו באמת קטן אינו יכול להקנות גם באודיאה ופשוט, והחזון איש דס"ל דאודיאה אינו קניין כלל, ע"כ דס"ל דהודאת בעל דין דקטן לא חשיב הודאה כמש"כ המהר"ק. **והנה** בגליון הרעק"א שנו"ע או"ח סימן תרמ"ט כתב בשם המוצל מאש שאם נתן ראובן לשמעון הלולב בקנין אודיאה ונטל הלולב יצא דקניין אודיאה מהני נמי לגבי איסורים

הנה בגדר קניין אודיאה שמהני אפי' שיודעים האמת שאינו שלו ומ"מ כל שהודה שממנו זה הוא של חבירו נעשה ממונו של חבירו כתב בחזו"א הג"ל סי' י"ח סק"ו שטעמו הוא משום שבעלות הממון נקבעת לפי הפסק דין של ב"ד, ולפי שהודאת בע"ד כמאה עדים דמי א"כ פסק הדין של הממון שהוא ממונו של חבירו ולהכי באמת נעשה ממונו של חבירו, ולפ"ז אינו קניין ככל הקנינים שנעשה בגמירות דעת וכדומה, אלא נעשה שינוי בבעלות הממון משום הפסק דין של אותו ממון, ולפ"ז מהני קניין אודיאה גם בדבר שאינו ברשותו משום שאינו קניין שחל על ידי הקנאות דבעינן שיהא הדבר הנקנה ברשותו, אבל כיון שהקניין חל משום פסק הדין להכי חילי הקניין גם באינו ברשותו. **ולדעת** החזון איש יוכל להקנות באודיאה גם בכה"ג של קונה משום שאין צריך דעת קניין בזה שהרי קנינו הוא משום שהפסק דין הוא שהוא ממונו ולכן א"צ בזה דעת קניין וראיתי בספר אגן הסהר שכתב שבשנת השמטה שאין עושין פרוזבול אלא אם יש קרקע ללוה ואם הלוה גילה דעתו שאינו רוצה לזכות בקרקע יכול המלוה להקנות לו הקרקע בקניין אודיאה.

ודין זה דמי לסוגיית ד"ת דכל ספק ממונו שדינו הממנה"ה אם תפס שכנגדו קי"ל דמוציאין מידו, והיינו טעמא דכל מי שהוא מוחזק וזוכה בדין הממנה"ה הוי בעלים גמור לכל דיני התורה, וכמו שאמרו הספקות נכנסים לדירי להתעשר, וחשיב ממונו לאתרוג ולמצה דחשיב לכם בוודאי ויוצא בו יד"ה.

ולכאורה יש לתמוה בזה שהרי היכא דאמרינן הממנה"ה ותקפו כהן מוציאין מידו דחשבינן ליה כבעלים וודאי לכל דיני התורה, וכמו שאמרו ב"מ דף ע' ו"ב הספקות נכנסין לדירי להתעשר וע"כ דהפסק דהממנה"ה הוא דמספק הוא שלו בוודאי ובתקפו כהן מוציאין מידו, ומ"מ כתב החזו"א באבן העזר סימן ל"ט ס"ק ג' שהגם שמי שהוא מוחזק חשיב כממונו ודאי לכל דיני התורה מ"מ גם התופש שמוציאין ממנו חשיב כספק בעלים דאם אמת שהוא ממונו לא פקע זכותו ממונו, וראייתו מהא דהקנה שתי

בשבת איסורו שמא יכתוב א"כ גם באופן זה הוא אסור משום שאין איסורו משום דהוי כמלאכה אלא משום גזירה שמה יכתוב, וזוהי נמי איכא גזירה דשמה יכתוב, וראיה לדבר מהא דנסתפק בתשובות רעק"א קמא סימן קנ"ט במי שעשה קניין בערב שבת שיחול בשבת האם מותר לעשותו ומסיק דאסור לעשותו יעו"ש.

וצ"ע מאי שנא מההיא דפותקין מים לגינה בע"ש ומושקה והולך כל השבת כולה וכן מותר לגינה מע"ש קדירה חיותה שלא נתבשלה כלל ומתבשלת והולכת כל השבת וע"כ שלא נאסר בשבת אלא עשיית מלאכה אבל מה שנעשה ממילא לא נאסר ואמאי אסר ברעק"א לעשות קניין מע"ש שיחול בשבת.

ועכצ"ל דאסור מקח וממכר בשבת שאינו משאר מלאכות והיינו טעמא דכיון דקניין בשבת נאסר משום שמא יכתוב ולא משום דנראה כמלאכה, להכי בזה אף דעשה הקניין מע"ש ובשאר מלאכות כה"ג ליכא איסורא בזה משום שלא נעשה מלאכה בשבת, אבל כל היכא דלא נאסר משום לתא דמלאכה אלא משום גזירה שמה יכתוב אפשר דאע"פ שלא עשה המעשה בשבת מ"מ כיון שהחלות נעשה בשבת אסורו חכמים, וכמו שאסרו הקניין במחשבה כמו שאסרו להפריש תרומה במחשבה אע"פ שמלאכה במחשבה אינה אסורה מ"מ כיון שסוף סוף יש כאן העברת בעלות יש כאן משום גזירה שמה יכתוב, הכי נמי נאסר גם אם המעשה נעשה בע"ש אבל כיון שהחלות נעשה בשבת אסורו חכמים אע"פ שאין דרך לכתוב אלא בשעת המעשה קניין מ"מ אסור חכמים כל קניין שמה יכתוב.

ולחכי הוא הדין לגבי קניין מצד הקונה דאינו אלא נתינת רשות בעלמא ג"כ אסור בזה אף על גב שאם היה אסור משום לתא דמלאכה היה מותר משום שהוא עשה המעשה קניין, מ"מ בזה שנאסר משום שמא יכתוב גם בכה"ג אסור וצ"ע.

והכי נמי יש לומר שגם קניין אודיאה אפי' אם אינו אלא הודאת בעל דין ואינו מעשה הקנאה אלא שעל ידי הודאתו נפסק הדין על ידי ב"ד שהוא של חבירו, אבל משום גזירה שמה יכתוב חיישינן גם בכי האי גוונא, ואסור לעשותו בשבת.

ויש לעיין אם נימא שבמקום שיש ספיקא דממונו כמו ספק בכור ואין אחד מהם מחזק בו אם מותר לכהן לתפוס הבכור ביו"ט כדי לשחטו לעצמו אע"פ שהוא נעשה בעלים על ידי תפיסה זו וצ"ע.

בעניין קניין אם קטן יכול להקנות באודיאה אליבא דהחזון איש

וראיתו מהותם" ב"מ דף מ"ו שכתבו דמהני קניין אודיאה להקנות המעשר שני לחבירו לפטור מן החומש כשיפדו, ושוב נסתפק אם אחר כך יחזירו לו בקניין אודיאה אם תתברר למפרע שלא היה שלו מעולם משום שהלולב נעשה של ראובן למפרע, וא"כ לא יצא בו שמעון דין"ח, עכ"ד, **ולדבריו** נראה שאם יקנה הקטן באודיאה שיאמר מכאן ולהבא הוא של אביו זה לא יתכן שהרי אינו יכול להקנותו ולא מהני הודאת בעל דין במקום שלא יתכן המציאות כמו שאמר, ואם יאמר הקטן שמעולם היה של אביו א"כ לא היה של הקטן למפרע כמו שכתב המוצל מאש וא"כ למה יקנהו להקטן הרי גם אם יוכל הקטן להקנות לאביו בקניין אודיאה מכל מקום לא מהני קניין זה לקטן שיעצא בו חובת לולב כשהוא שלו.

אכן כבר נתבאר שנחלקו האחרונים אם מהני קניין אודיאה למפרע ומה שביארנו דלא מהני אודיאה של הקטן אינו אלא אי נימא דמהני למפרע א"כ כשיודה הקטן שהוא של אביו בטלה מתנתו למפרע ולא יצא יד"ח לולב בלולב שלו.

אמנם נראה שגם המוצל מאש שכתב דמהני הודאתו למפרע לבטל מתנתו ממונו מוכרח דס"ל דמהני הודאת בעל דין למפרע כמו שכתב החלקת מחזקק, דאפשר שמה שכתב דמהני למפרע אינו אלא כשקיבל מתנתו בהודאת בעל דין דהיינו באודיאה, ולהכי ס"ל שאם יודה לחבירו שהוא שלו הרי ממנ"פ אינו שלו דאי סמכין על הודאתו הרי אינו שלו ואם לא נסמך על הודאתו א"כ גם הודאת חבירו אינו כלום ולהכי לא חשיב שלו, אבל כשהקנה לקטן בקניין גמור והקטן יקנה לגדול באודיאה אע"פ שאודיאה של הקטן הוא שמעולם הוא של הגדול לא תתבטל מתנתו של הקטן למפרע, וצ"ע.

בגדר הפסק דהמוציא מחבירו עליו הראיה הוי וודאי ידידה ומ"מ בעלות האמיתית לא פקע

אילנות בתוך של חבירו מביא ואינו קורא אע"פ שמשום הממנה"ה הקרקע של המוכר **מכל מקום בעלות האמיתית לא פקע**, וכ"כ הגר"ש, ולדידה לא יוכל למכור החמץ לעכו"ם בקניין אודיאה שאע"פ שמשום הודאת בעל דין משפט הממון קובע שהוא של מי שהודו שהממון שלו אבל בעלות האמיתית לא פקע בזה כמו בכל פסק של הממנה"ה דאמרינן שהבעלות האמיתית לא פקע וא"כ גם באודיאה אכתי עובר באיסור ב"ו וצ"ע.

יבואר שבחמץ כל שההבעלים בדיני ממונות הוא העכו"ם לא עבר הישראל בכל יראה גם אם כלפי שמיא הוא הבעלים

והעירני ידידי הגאון ר' יעקב אפשטיין שליט"א שגם אי נימא שבעלות האמיתית עדיין קיימת אבל כל שאינו יכול בדין תורה לזכות בממון זה הרי הוא אינו ברשותו כמו שאמרו בבבא מציעא דף ז' כל ממון שאינו יכול להוציא בדיונים חשיב אינו ברשותו להקדישו ולהכי גם בחמץ אכתי חשיב אינו ברשותו ואינו מצוי בידו ולא עבר בכל יראה, ודמי לנגול שכתב מהרמ"ם מוסרסקטא הובא בשמ"ק וז"ל קמא שאינו עובר בכל יראה כיון שאינו ברשותו, ואפי' להרמב"ן ספסחים דף ל"א דס"ל דהנגול עבר בכל יראה מכל מקום במקום שהפסק הוא שאינו שלו מגרע גרע מנגול ובוודאי חשיב כאינו מצוי בידו לעבור עלי בכל יראה.

יבואר דבעלות האמיתית לא פקע אלא אם יכול להתברר הדבר

אכן שמעתי מידידי הגאון ר' יעקב אדלר שליט"א סברא נכונה בזה דנראה פשוט דהא דאמרינן שגם בפסק דין דהממנה"ה שהממון של המוחזק אבל בעלות האמיתית לא פקע אינו אלא משום שאם יתברר הדבר שהוא שלו ידא שלו ויוציא מהמוחזק להכי חשיב שהוא עדיין ספק בעלים אבל באופן שגם אם יבוא אליהו ויאמר שהממון שלו לא נתנה לו לא חשיב שהוא ספק בעלים שהרי במקום הודאת בעל דין שאינו שלו הרי הודאת בעל דין כמאה עדים דמי ולא יוכל להתברר לעולם על ידי מי שהוא להחזיק את הודאתו של המתחייב לכן גם הבעלות האמיתית פקע ממנו כיון דלעולם לא יחזור ממונו אליו, ולהכי

אפשר שגם להחזון איש יכול להקנות חמצו לכרי באודיטא, ולוא אמרנו דהבעלות האמיתי נשארה ברשותו שכל שלעולם לא יחזור אליו ממונו הרי פקע בעלותו ממונו. ואע"פ שגם באודיטא יכול להתברר על ידי הודאה של כנגדו שיודה שהוא שלו מכל מקום אינו יכול להתברר אלא יהא הודאה כנגד הודאה, אבל הודאתו עדיין חשיבא כמאה עדים להעמידה ברשותו וכיון שאינו יכול להוציאה ממנו על ידי הודאה שכנגד אכתי חשיב ברשותו ושלו לכל דיני התורה ואין לשכנגדו צד בעלות כלל, שהרי לא יוכל לעולם להוציאה ממנו.

בעניין אפיית המצות בערב פסח שחל להיות בשבת בליל פסח או בערב שבת

טור אורח סימן תנ"ה, אין מתחילין להתעסק בפת ב"ד עד אחר ו' שעות ואיתא בתשובה מעשה באחד שאפה מצות קודם ד' שעות וכבר ביער חמצו ואסרו רבותיו המצה דאיתקש לפסח וכיון דפסח אינו נשחט אלא מ' שעות ולמעלה אף מעה נ' אבל רבינו אליעזר הגדול ור' שמואל הכהן התירו אך להתחילת ישי ליהור משום חביבה מצוה בשעתה, וכתב שם הטור דבערב פסח שחל בשבת יש לאפות בליל פסח ואם אי אפשר לא יאפה אלא בערב שבת וכן נהג הרא"ש. הטעם שאין אופין המצה אלא בערב פסח אחר הצות הוא משום דאיתקש לפסח וכיון שאין שוחטין את הפסח אלא אחר הצות לכן אין אופין את המצה אלא לאחר הצות וזוהי ורמא מדברי הראשונים ודעבר פסח שחל בשבת שאין אופין המצה אלא בערב שבת היינו טעמא משום שאין אופין המצה אלא לאחר שביעור החמץ וכיון שבמקצת הכל מלפני השבת ואין משיירין אלא מנון שתי סעודות חשיב לאחר ביעור החמץ ולהכי אופין המצה בערב שבת דוקא. הטור הביא בשם כמה ראשונים דס"ל שאופין המצה בליל פסח וגם מי שאופה המצה מערב שבת יאפה ג' מצות בליל פסח וז"ל הטור שם ובשעת הדחק שלא ימצאו לאפות ליל מ"ש משום חג העומר"ם ראו לסמוך על התוספתא ולהתיר מ"מ ועשו ג' מצות בליל פסח משיום חביבה מצוה בשעתה. ובשו"ע סי' תנ"ח כתב 'אופין מצות מצוה אחר צות חיים ובערב פסח שחל בשבת אופין שבת' ע"כ, וזכריאור הגר"א דייק מדברי השו"ע ולא שם רש"י ודעתיא דפסקי' אלא רק בדעבר פסח אלא רק להתחילת הוא ודעיה שניה בטור וז"ל לדעת רש"י היכא דחל ע"פ בשבת אופה המצות בליל מ"ו משא"כ לדעת הסוכרין הדוא רק להתחילת אופה בע"ש וכן בטור, ומדכתב השו"ע דע"פ שחל בשבת יאפה בע"ש מבו' דלא שחל לדעת רש"י אלא הוא רק להתחילתה, ע"כ. ויש להבין שמה ראשונים דס"ל דאופין מצות בליל פסח אינו זמן עשיית המצות אלא לאות בליל פסח. ואפשר דבילי הפסח כבד החמץ מבעד לגמרי מרשותו ובערב שבת עדיין יש עצמו מנון שתי סעודות של חמץ ולהכי לא אפין בערב שבת אלא בליל פסח אבל מהראשונים נראה דבילי פסח מקיים הקישא דמצה לפסח לחשיב זמן הפסח ולהכי אופין בליל פסח וצ"ע.

ועוד העיני בה דידי דרב האנא ר' יצחק פסח ברון שליט"א דאפש' דבעכו"ם לא אמר' הודאת בע"ד כק' עדים דמי וכ"כ במהר"ם שיק"ו ד"ס קמ"ד דהומדו, וא"כ לא תהני הודאה שכנגדו של העכו"ם. וביותר י"ל דאי נימא דלא מהני אודיטא למפרע אין כאן סתירה בהודאתם ושפיר מהני אודיטא להעמידה ביד העכו"ם בוודאי ולא תהני הודאתו של העכו"ם מפקעת בעלותו למפרע אבל איהני אודיטא למפרע צריך לומר שאין הודאתו של העכו"ם מהני כמאה עדים, ויעויין בפרי יצחק ח"ב סימן ל"ח שכתב דמהני הודאת בע"ד בעכו"ם לאשוויי כמאה עדים.

דואר זמן אכילת הפסח ומה שחוקש לפסח הוא או לעשיית הפסח או לאכילת הפסח ולהכי עבדין בליל הפסח

אבד נראה דעשיית המצה חוקש לעשיית הפסח ולא אמרין דעשיית המצה חוקש לאכילת הפסח וצ"ע. ובחדושי' ר' שמואל פסחים סימן י"ד כתב בזה ע"פ מה דאיתא בפסחים ס"ה ב' אלו דברים בפסח חזין את השבת שחיתו וזרקת דמו כו' ופירש"י וז"ל אי אפשר אלא ביום דכתיב ביום עוונות להקריב און קרבניה ביום היום בלילה ע"כ והיינו דלכן הוזה שבת וא"א להקריב בלילה משום דכתיב ביום עוונות, וק' דבאלו האי קרא נמי את כתיב גבי ק"פ כן הערביים וליה אין כתיב גבי שחיתו ק"פ ביום ארבעה עשר וחלילה כבר אינו י"ו וא"כ אמאי חזרין לדעבר דברים עוונות, ותריך הגר"מ ועמב"ל ל' ענינ' דאמר' בנפ' תמורה דבכדשים לילה הולך אחר היום וא"כ ס"ד דליל מ"ו נמי תשיב ארבעה עשר ולכן איצטרך קרא דברים עוונות ועי"ז אכר בחידושי' ר' שמואל דה"ל כיון דאיתקש מצה לפסח א"כ אף בליל מ"ו כשר וטעמא דברים עוונות ל"ש במצה דהוא מיעוט רק גבי קרבן ולכן במצה שפיר יאפה בליל מ"ו לדעת רש"י דאיתקש לפסח, אמנם בעיקר דברי הגר"מ וזעמב"ל ה"ל של דלחות דהא דאמר' דבכדשים חלילה הולך אחר היום הינו דהיכא דצריך לאכלו ביום התקרבא אף חלילה חשיב כיום הקרבת אבל גבי קרבן פסח דכתיב ב"ב א"כ לא תליל כלל בדנין קדשים אלא תליל בימי החודש וצ"ע. ליישב על פי מה שכתב בספרנו פרשת בא על הפסח מה העבודה האת ללכ, וז"ל שאינה ביום מקרא קדש כשאר הקרבות, ולא תוך זמן שאר הקרבות שהוא תמיד של שחר עד תמיד של בין הערבים, ולמה לא יספיק קרבן אחד לכל ישראל כמו בשאר קרבות צבור, ואמרתם וזכר פסח הוא, זה הובא בעשה בשביל הפסחה שהיתה עתיד להעשות בחצי הלילה של אחריו, ומכאן נראה שיש להוסיף על המצוה שחלילה לא אחריו בשבת הקרבות, והוצרך ל' אחד להקריב כי הנה עשה לכל יחיד בפני עצמו ולא לציבור בכלל, ע"כ, ומבאר שקרבן פסח הוא קרבן של לילה פסח שהוא פסח הפסחה של שטאחר שאין אפשר להקריב הקרבן בלילה מקריבין אותו ביום אבל זמנו הוא בלילה ולהכי המצה שחוקשה לפסח שפיר נדברין אותה בלילה שחוקש עיקר זמנה.

בעניין במה קרבן פסח מרמז על שם הפסחה שפסח ד'

ואפשר דמצאנו שקרבן פסח נשתנה במה שמקריבין אותו בין הערבים אחר תמיד של בין הערבים, ובהו הוה שחל מכל הקרבות שאין מקריבין אותו אלא ביום, וכן אכילת הפסח אינו אלא בלילה ולא בשאר הקרבות שנאכלין ליום ולילה או לשני ימים ולילה אחד, והפסח אינו נאכל אלא בלילה, אמנם אכתי ע"כ אבא דהא דמקריבין אותו בין הערבים הוה הוא מרמז על הפסחה. והנה כבר הובא מה שכתב בספרנו שמות פרק י"ב על הפסח מה העבודה האת ללכ, וז"ל שאינה ביום מקרא קדש כשאר הקרבות, ולא תוך זמן שאר הקרבות שהוא תמיד של שחר עד תמיד של בין הערבים, ולמה לא יספיק קרבן אחד לשאר ישראל כמו בשאר קרבות צבור, והתשובה שמשיבין לו ואמרתם וזכר פסח הוא זה הובא בעשה בשביל הפסחה שהיתה עתידה להעשות בחצי הלילה של אחריו, ומכאן נראה שיש להוסיף על המצוה שחלילה לא אחריו בשבת הקרבות, והוצרך ל' אחד להקריב כי הנה עשה לכל יחיד בפני עצמו ולא לציבור בכלל, ע"כ, ומבאר שקרבן פסח הוא קרבן של לילה פסח שהוה פסח הפסחה של שטאחר שאין אפשר להקריב הקרבן בלילה מקריבין אותו ביום אבל זמנו הוא בלילה ולהכי המצה שחוקשה לפסח שפיר נדברין אותה בלילה שחוקש עיקר זמנה.

אמרו במשנה פסחים פרק י' רבן גמליאל היה אומר כל פסח אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא חוץ מן הפסח ואלו הם: פסח וסדר וזמנו של שום פסח המקום על בתי אבותינו במצרים מצה על שום שנאלו אבותינו במצרים מרור על שום שסמרו המצרים את חיי אבותינו במצרים, ע"כ.

וצריך ביאור ברא דקרבן פסח אכולין אותו על שום שפסח הקב"ה על בתי בני ישראל במצרים דבשלמא במצה שהמצה שאוכלים אותו על מורה על המזירות והחמץ שעשיון אותו בלא שהיה שלא יחמץ, ומורה על המצה שנגאלו בחמץ וכן מרור שאוכלים שהוא מרור הוא מורה על המזירות שמרור המצרים לאבותינו במצרים, אבל קרבן פסח על כ"ב במה הוא מורה על הפסחה שהיה הוא הקרבת כלל הקרבת על המזבח וזכרנו מזה הקרבן את הפסחה שחלילה פסח על בתי בני ישראל במצרים, ובשלמא בפסח מצרים שנתנו את דהם על המשקל ועל שתי המזוזות, כזה שפיר הוא מורה על הפסחה שתכלית התנינה על המזוזות ועל המשקל, כזה שפיר הוא מורה על הפסחה שנתנו את דהם פסחתי עליהם, אבל פסח דורות שנתנים ממנו מתנה אחת כנגד היסוד, במה הוא מורה על הפסחה וצ"ע.

בסוגיות ימי הפסח וביאור השייכות בין איסור אכילת החמץ לבין מידת החדש של אברהם אבינו

ולדבריו היה אפשר שאמרת קרבן פסח משום ושלמה פריש שפשתו אפשר לאומרו כ"ה אכל הפסח משום שהוא זמן הפסח, ואע"פ שאין מקריבין הקרבן בלילה מ"מ הרי אין צורך לנהוג בכל דיני הקרבן בשעת אכילת פסח פרשת הקרבן שהרי אי"צ בגי' כחוקה היום ימי אפשר לאומרו בלילה, אבל אם זמן הקרבן לא היה בלילה אלא ביום הרי הוא כאומר פרשת קרבן שבת בחול אבל למש"כ בספרנו שפיר אפשר לאומרו בלילה. ולפי' נראה שמה שמקריבין עיקר בלילה הוא מרמז על הפסחה שכל הקרבות אין מקריבין אותה אלא ביום שאחר מרמז על גילוי התננה של הקב"ה איילי ובהו שייך להתקרב אליו אבל בלילה הוא זמן החושך שהוא מרמז על הסתרה פנים א"א להקריב קרבות אלא קרבן פסח הוה דר' דילוג וקפיעה שא"כ כהנהגה השבועית וגם בחושך וגם בחסות מים יוכלו להקריב קרבן פסח שהוא חג גילוי אהבתו לישראל אפי' שלא היו רואים לכן ולכן קרבן פסח הוא מרמז על הפסחה שפסח ד' יתברך על בתים במצרים, וכן הוא בכל מה שכתב הקב"ה נאמר אותו ומוציא אותם במצרים דרך דילוג וקפיעה ובליל פסח לילה כיום איר להראות לנו גדל חובתו אליהם שכלל מצה הוא ונאליהם וקרבנו.

עוד יש להעיר שהסדר הוא שאוכלים את המצה ואח"כ את המרור וכמש"כ בפסוק 'על מצות ומוריים יאכלוהו, והוה דבר פלא שאכילת המצות הוא כנגד האבות וכמו שאומרים מצה זו על שום מה של לא הספיק בגמל של אבותינו להחמין, והמרור הוא כנגד השיעבוד וכמו שאומרים על שמירו המצרים את חיי אבותינו במצרים, ולכא"ו ראוי להקריב את המרור קודם המצה שהרי קודם מרור המצרים את חיי אבותינו ולאחמ"כ נאלו ולכן אח"כ צריך לאכול את המצה ולמעשה קודם אוכלים את המצה. והנה בתורת חיים (חולין דף צ"ב) האריך בארוכה בענין הד' כוסות ובתוך דבריו כתב לגבי כוס חמישי שזמנים לאיליו ותכב שם כוסות הוה בגימ' 'אלוקים' שמונים ושש, ושם אלוקים הוא מרמז על מידת הדיון, ומשה רבינו אמר להקב"ה 'ואני באתי אל פרעה לדבר בשמך דלדור עלעם הזה והצל לא הצלאת את עמך', והקב"ה ענה 'וידבר אלוקים אל משה ואמר אליו אני ד' המידת אלוקים שהיא כאילו התנהגה עמו אל אלוקים היא כולה תהיה אם י' בשם הויה' הויה למידת המצרים כן פירש הגר"א, ובאמת הקב"ה הקשה את השיעבוד כדי שיוכלו לצאת ממצרים מהר ובדי שלא ישקעו שם שבר עמדו קרוב לעשר נ' של טמאה, וז"ל העול הכבד של השיעבוד האנושי הישב את הקץ מלידת יצחק והכל היה מותקן להוציא את כלל ישראל במהרה, ובהו שזיה נראה כמידת הדיון אינה אלא הטבה בתכלית ההטבה.

ובתנ"ח שם כתב דהמישה כוסות' היינו ה' פעמים שמונים ושש בגימ' של כוס אחד לארבע מאות ושלשים, והיינו שזיה המצרים צריכים להתעבד כגלי ישראל חמשה כוסות חמשה פעמים מידת הדיון של כוס, ולמעשה נשתעבדו רק כוס אחד שמונים ושש שנה שכשנולדה מרים הכבדיו של השיעבוד ולכן קראו אותה מרים מלשון מירות, ומרים היתה ביג"מ בת שמונים ושש ושש, ולכן את שותים ד' כוסות של נאולה שנאלו מו' כוסות של נשתעבדו בגימ' דא' הויה חמשה פעמים שזיה השיעבוד כנגד כוס אחד או מוהים לכוש של אלהו והיינו שאנו מאמינים שגם אותה הויה כבאמת מידת הרחמים וכולה אותה הטבה רק שאין אנו יכולים להוש' כל בחלו אינו שותים את אותה הכוס אלא רומזים לה ששבחו אלהים והענינה נולל לראות שכל אורם הצרות והקשיים שהיו נראים ממידת הדיון באמת היו כולם ממידת הרחמים, והוה 'וידבר אלוקים אל משה ואמר אליו אני ד', שגם מה שהיה נראה כמידת הדיון אינו אלא מידת הרחמים.

ושענו פעם באחד שביאר מה שכתוב בפרשת האזינו 'ראו עתה כי אני אני הוא ואין אלוקים עמדי אני אבות ואחיה מחצתי ואני אפרה ואין מדי מציל, שיש כמה מעוותות בתורה שנדרש אני ד' נאמן לשלש שם נאמן להיפטר כל מקום של עונות, וכאן אמרו הכתוב ועתה כי אני הוא, ואין אלוקים עמדי ואני ששם שר אני גם נאמן להיפטר, ואין אלוקים עמדי ואני' ממידת הדיון אלא הכל ממידת הרחמים, אני אבות ואחיה, שגם המידה וגם החיים באים מאותו 'אני', מחצתי ואני אפרה, אותי אני שמוחזן אותו מרפא, וזה האמת לאמיתו שהכל בא ממידת הרחמים של הקב"ה אע"פ שכעת אינו ניכר.

שיחת הכנה לחג הפסח שמסר רבינו שליט"א בבמה"ד שערי תורה -

נוה יעקב

עומדים אני בימי חודש ניסן, ר"ח ניסן נטל' י' עטרת, והיינו שיש מעלות מיוחדות בימי חודש ניסן כבר מתחילת החודש, וכמו שלפני חודש השביעי חודש תשרי יש הכנה מיוחדת של חודש אלול ע"י הסליחות וע"י השופר, כן קודם ימי חודש ניסן ישנה הכנה של חודש אדר וכבר תקנו לו לקרוא ד' פרשיות קודם חודש ניסן שכולם הם חג הכנה לחודש ניסן, פרשת שמע ישראל על השקלים שגמרה הביא את קרבת הציבור מחודש ניסן שצריך להביא מתרומה חדשה, [ושמעת' מהגה"צ ר' מאיר חידא וצ"ל שאמר שגמנו שבגמ"ק היה קיים היו מבאים קרבות מרומה חדשה ולא יכלו להביא מתרומה ישנה כן הוא בזמן הזה שהתפלה היא כנגד הקרבן צריך לעשות אותה תפילה חדשה שלא תיה' כתפילה ישנה שהתפללו קודם חודש ניסן וכ"ש שלא לגרוע ולהתפלל פחות מכן], וכן פרשת פרה שהיא מותרת של ישראל קודם הפסח ופרשת וזכר מחיית עמלק ומחיית הרע שהוה שייך לפסח להוצאת הרע מקריביו, ולכ הפרשיות הם חלק מההתכונות שתקנו לו קודם חג הפסח וימי חודש ניסן.

ואמרין דרבי אבא לא תתחזק קמאי לא ביזמי ניסן ולא ביזמי תשרי כיון דביומי העבודה הללו אכולי לקבל כחולת לכל השנה, וכמו לגבי הקציר שקוצרים וחורשים הללו מקבלים פירות לכל השנה כמו כן לגבי מה שמקבלים בתפילות שעי' עבודה ראויה בימי אלו וזכים לקצור פירות לכל השנה. והנה מצאנו ענין מיוחד בימי הפסח שיש איסור על אכילת חמץ והיינו שיש בימי הפסח מצוות כור מרע מה שלא נאמר בשאר המועדים שבתחיתיהם בעיקר במצוות העשה ואפי' קיום מצוות שבתן יש בה מצוות עשה לשבות, וענין של סור מרע לא מצאנו אלא בימי הפסח, וכבר כתב בספרים ההובא דרב"ז שהחמץ מרע על הצידה' ולכן אסרו אפי' משהו חמץ ועיקר החכמה התבוננים אלה לבער את כל החמץ בכל מקום שפיר, וישנם פדקמות ממינות את הבית וכן אפי' רב קודם הפסח ומקוה כל מקום בבית.

ובדרשות חת"ס כתב הדשעות האסורות באיסור חמץ הם קע"ה כנגד עשיוני של אברהם אבינו ובטור דכתיב דפסח הוא כנגד אברהם שבעות נגד יצחק ונאמר כנגד יעקב וכיון דפסח נגד אברהם איסור החמץ בפסח הוא קע"ה שעות ושעותיו של אברהם אבינו היה קע"ה, והיינו ששניות אכילת מצה היא רק מבערב ואיסור האכילה הוא קודם לכן' שעות ועולה לקע"ה שעות, ויל"ע מה הענין בזה שהה הפסח מתקשר אברהם אבינו כשחור אברהם אבינו היה מיוחדות החסד וכמ"כ תתן חסד לאברהם ואע"פ שהוא חידש את האמונה ובדאי' שהו רומז על הפסח שהוא חג האמונה אבל מ"מ לכא"ו יש קשר גם לעבודה של אברהם אבינו במידת החסד לחל הפסח, ושבעות שעות נגד יצחק י"ל דשבעות הוא מותן תורתיו והתורה נהנה מפי הגבורה' וכמש"כ מפי הגבורה' ובדאי התורה היא דיו' דיני התורה' ולכן יש התקשרות בין מידת הגבורה של יצחק לחג השבעות מותן התורה, וכן לכא"ו יש התקשרות בין מידת החסד של א"א לחג הפסח וצריך לבאר ענין זה.